

Ніколаєв Ю. О.,

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
кандидат економічних наук*

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗРИВІВ У ДІЮЧИХ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ КЛАСТЕРНИХ СИСТЕМАХ

Існує досить багато визначень поняття інноваційного промислового кластера, що пояснюється різними підходами та характером організацій, що займаються цією проблемою. Так, держава і державні органи схильні до максимально розширювального трактування кластера, наближаючи його до адміністративних границь тих або інших територій. Вони використовують звичайно дуже широкі, загальні визначення, засновані, наприклад, на масштабах зайнятості, потенціалі економічного росту, політичній вазі регіону, тощо. Такий підхід приводить до того, що кластерами називаються досить широкі категорії і сфери бізнесу, такі як металургія, професійні послуги, туризм, тощо, хоча вони не мають нічого, щоб зв'язувало їх у єдину виробничу систему.

Другий підхід є характерним для академічних і дослідницьких кіл. Для нього є характерним пошук кількісних показників і параметрів, необхідних для проведення статистичного економічного аналізу, таких як стандартні промислові класифікації галузей, показники економічної агломерації і транснаціональні потоки. Це призводить до використання трансакційних методів аналізу економічного розвитку і регіональних досліджень, таких, як географічна концентрація зайнятості та виробництва, коефіцієнти локалізації (для порівняння даного рівня спеціалізації із середнім по країні), міжгалузевий аналіз (для оцінки локальних потоків виробництва та споживання). Прикладом такого підходу може служити дослідження Відділення міського та регіонального планування університету штату Північна Кароліна, в якому на основі коефіцієнтів локалізації і міжгалузевих потоків продукції виділяються в рамках економіки штату 23 промислових кластера [Сонько С. Сучасна модифікація теорії

економічного районування / С. Сонько // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 14].

Нарешті, третій підхід, характерний для різних бізнес-шкіл, розвиває регіональні кластерні моделі, засновані на порівняльних конкурентних перевагах на глобальних ринках, які пов'язані з такими факторами, як рівень конкурентоспроможності, характер підприємницьких угод, спеціалізована інфраструктура, розвинутий локальний споживчий попит. Найбільш широко застосовуваною моделлю із цього ряду є модель Майкла Портера [Porter M.E. Cluster of Innovation: Regional Foundation of US competitiveness / M.E. Porter. – Wash. D.C., 2011. – 488 p.]. Портер М. стверджує, що територіальна близькість компаній, і, отже, рівень регіону або навіть міста в багатьох випадках є важливішим у якості відправної точки конкурентоспроможності, ніж рівень країни в цілому. Багато країн і регіонів (наприклад, канадська провінція Квебек, штати Массачусетс, Вісконсін, Північна Кароліна, а також Австралія, Нова Зеландія, багато західноєвропейських країн) використовують модель Портера у своїй регіональній політиці для виявлення кластерів, визначення сильних і слабких сторін взаємозв'язків компаній, що формуються, або які є вже сформованими на певній території або в певному географічному районі.

У нашому дослідженні проведено аналіз діючих кластерних проектів на території України – з метою виявлення стратегічних розривів між стратегічними цілями та ресурсами для їх реалізації.

Як впливає з даного аналізу, абсолютна більшість з діючих нині в Україні 43 кластерних проєктів має істотні стратегічні розриви між стратегічними цілями та ресурсами для їх реалізації.

Найбільш типовими стратегічними розривами, виявленими нами в українських кластерах, є такі:

- брак стимулів і коштів для генерування і комерціалізації базисних інновацій;
- закріплення всередині кластерів застарілого технологічного укладу;
- слабка координація діяльності кластерних суб'єктів всередині кластерів;

- слабка взаємодія влади і бізнесу в рамках кластерів;
- недостатнє фінансово-економічне забезпечення та матеріально-технічна база;
- недостатній рівень підготовки кадрів для потреб кластераів українськими ВНЗ;
- недостатнє інформаційне забезпечення кластерів;
- низькі темпи розвитку кластерів.

З метою ліквідації стратегічних розривів, нами пропонується комплекс практичних рекомендацій, який узагальнено складається з наступних елементів:

- включення в діюче законодавство поняття «інноваційний промисловий кластер шостого технологічного укладу» та надання суб'єктам таких кластерів інноваційних податкових пільг і забезпечення пільгового кредитування внутрішньокластерних інноваційних проектів;

- внесення доповнення до діючого «Порядку створення та функціонування національних інноваційних кластерів» (затвердженого Постановою № 220 Президії НАН України від 8.07.2009 р.) – при створенні національного кластеру на базі вже діючих регіональних кластерів передбачити низку практичних заходів щодо стимулювання внутрішньокластерного співробітництва між кластерними суб'єктами регіонів, що об'єднуються в єдиний національний кластер;

- передача місцевими органами влади частини своїх повноважень щодо відведення земель кластерним суб'єктам і ліцензування їх діяльності кластерним громадським об'єднанням підприємців;

- залучення інвесторів, спонсорів і меценатів у кластери на конкурсній основі;

- створення кластерних інноваційних фондів з отриманням відповідних пільг від держави;

- підсилення і стимулювання роботи координаційних структур у кластерах;

- здійснення допомоги вищим навчальним закладам з боку фахівців кластерів у підготовці майбутніх спеціалістів.